

□ **Le Séraphin de l'enfance**

Chinese schimmen is een aanduiding voor het Europese schimmentheater. De term is geïntroduceerd in de zeventiende eeuw, toen handelsreizigers naar het Verre Oosten gingen en chinoiserieën mee terugbrachten. Daar waren ook lantaarns bij met schimfiguren. Een zeer beroemde schimmenspeler was *Séraphin*, die in 1784 te Parijs een eigen theater opende waar hij *ombres chinoises* vertoonde.

Het spel dat *Séraphin* tot ver buiten de grenzen van Frankrijk beroemd maakte, was *Le pont cassé* ('De gebroken brug'). Het liedje dat erin voorkomt, kennen we als 'Alle eendjes zwemmen in het water, falderalderire ...'

De in dit *Poppenspe(e)lmuseumpamflet* afgebeelde negentiende-eeuwse illustratie is een spelfragment uit een optreden van *Séraphin*. Onder de prent staat vermeld dat deze gedrukt en uitgegeven is door 'De la fabrique d'estampes de Dembour et Gangel, Metz. Et chez Basset Rue St. Jacques, à Paris'. De illustratie toont een scène uit *De gebroken brug*. De *Pierrot-figuur* in het midden – boven het opgetrokken *wagnergordijn* (een in boogvorm opgetrokken draperie) en geflankeerd door twee muzikanten – houdt een aankondigingsbord in zijn handen. Door het geopende doek is het publiek in de gelegenheid de voorstelling te aanschouwen. Rechts – vanuit de toeschouwers gezien – kijkt de vertoner om een hoekje. Hij wijst met z'n linkerhand naar de gebeurtenissen op (en achter!) het *speelscherm*.

□ **Chinese schimmen**

Het is *Séraphin* – in 1750 te Metz geboren en op vijftigjarige leeftijd overleden – die het meest heeft bijgedragen tot de populariteit van de Chinese schimmen die van eind 1700 tot aan het begin van de twintigste eeuw zo geliefd waren. Uit een Oudnederlandse tekst van omstreeks 1880 halen wij het volgende fragment: 'Bij brevet van 22 april 1784 verkreeg *Séraphin* vergunning om Chineesche schimmen en marionetten te vertoonen. Dit brevet was eigenhandig door koning Lodewijk XVI onderteekend. Hij vestigde zich te Parijs in het Palais Royal. Tot op zijn laatsten levensdag beheerde hij zijn tooneelgezelschap van hout en karton.' Een van de bezoekers van zijn optreden merkt op (we citeren weer uit het boekje): 'Het meest boeiende en leerzame echter voor den volwassen toeschouwer zijn die kleine heeren en dames der toekomst, meest allen nog in het bezit hunner melktanden. Zie hoe ze zich allen nog door den indruk van het oogenblik ongestoord laten beheerschen! Ze zijn geheel en al oog en oor, zonder zich er over te bekommeren dat een buurman lacht, schreeuwt, gaapt of zelfs insluimert.'

□ **Welkom in een land vol wonderen**

De hoogdravende tekst gaat verder met: 'Voor de meesten is de voorstelling een kijkje in het onbekende land vol wonderen. Niet minder aardig is het te zien hoe de moeders harer kinderen bespieden om iederen indruk der kleinen op te vangen. Terwijl innig geluk uit de oogen straalt meenen zij te bemerken, dat deze les op het tooneel voor harer lievelingen niet verloren is gegaan.' Waarna de schrijver met stichtelijke woorden vervolgt: 'Graag verwelkomen wij nog eens grootouders, moeders, dienstboden en het kleine ongeduldige woelzieke publiek – aan de hand of op den arm van papa – zodat zij bij wijze van belooning of ter verzachting van groot verdriet nog dikwijls de poppen mogen aanschouwen.'

□ Beweegbaar prentenboek

In het in 1865 verschenen werkje. *Beweegbaar prentenboek. De van ouds bekende Chineesche schimmen*, uitgegeven te Leiden bij P.J. Trap, komen we het spel ‘De gebroken brug’ ook weer tegen. Het heeft als ondertitel: ‘Of hoe men elkander noodig heeft.’ Het werkje bevat vier opvoedende spelen waaronder: ‘Betje en haar katje – of het gevaarlijke der achteloosheid’ en ‘De wrakke brug – of hoe nuttig het zwemmen is’. Het laatste spel is ‘De twee jeugdige visschers – of geduld en volharding’.

In het boekje zijn acht veelkleurige afbeeldingen van spelsituaties opgenomen. Met *lipjes* aan de onderzijde kunnen de zwarte figuurtjes, waaronder eendjes, een bootje, een kat en een meisje, heen en weer geschoven worden. In de door twee zuilen gemarkeerde toneelopening, met daarboven onder andere het opgetrokken gordijn met het Nederlandse wapen, zien we achter een transparant velletje papier een kleine voorstelling. De uitgave is: ‘Geheel opnieuw bewerkt tot vermaak en leering der Jeugd.’

Op het *voorplat* (de voorzijde van de boekband) van de negentiende-eeuwse uitgave is een steendrukillustratie in rood en zwart aangebracht, voorstellende de brug, die zo wrak was dat de molenaarsknecht erdoor zakte. Links op het plaatje staat de zeer hovaardige baron Van der Pruik. Hij wordt alleen naar de overkant geholpen als hij in het notitieboekje van Barend de timmerman schrijft dat hij nimmermeer een pocher zal zijn. De baron: “Ik wil dan ook voortaan altijd lief en vriendelijk jegens alle brave mensen zijn. Geef mij uw zakboekje, dan zal ik het er met liefde in schrijven!” Waarop Barend zegt: “Stap nu maar gerust in mijn schuitje. Nu wil ik u met plezier naar den overkant roeijen!”

□ Poppenspe(e)lmuseumwinkel

Wilt u meer te weten komen over het ‘onbekende land vol wonderen’, zodat ‘onze lievelingen niet verloren gaan’? De besproken uitgaven – en andere werken over het schimmentheater – zijn, als ze niet als ‘open boekje’ tentoongesteld worden, te raadplegen in de *museumbibliotheek*.

Onder het motto *Zelf eens proberen?* nodigen wij onze bezoekers uit zelf eens *schimmenschuiver* te zijn. Wellicht wilt u zich nu ook buiten het museum met het schimmen-spel vermaken. In de *Poppenspe(e)lmuseumwinkel* zijn briefkaarten, schimfiguurtjes en documentatie over dit onderwerp verkrijgbaar.

Onderwerpen over het (volks)poppenspel zijn ook te vinden in het *poppentheater-abc* op onze websites www.poppenspelmuseum.nl en www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl.

□ Afbeelding: affiche met spelfragment uit een optreden van Dominique Séraphin François. Parijs (178-?).

Poppenspe(e)lmuseum ©

Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL Tel.: +31(0)578 - 63 13 29 Fax: +31(0)578 - 56 06 21
www.poppenspelmuseum.nl www.geheugenvannederland.nl/poppenspel2
www.poppenspelmuseum.nl/onderwijs www.poppenspel.info
www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl info@poppenspelmuseum.nl